

Kazuistika I - hyperaktivita

Chlapec narozen v roce 1990

Osobní anamnéza: Poruchy pozornosti, poruchy učení – dyslexie, dysgrafie, dysortografie. Poruchy chování – hyperaktivita, syndrom LMD. Chlapec žije s bratrem a matkou v dobrém prostředí.

V současné době navštěvuje 9. ročník základní školy praktické.

Projevy dítěte: *Hrubá motorika:* Je v normě, vzhledem k jeho hyperaktivitě u něj stále dochází k různým zraněním. *Jemná motorika:* písemný projev je ovlivňován dysgrafií a dysortografií. Velice rád kreslí, ale pouze to, co chce on. *Chování:* Je divoký, odmlouvá, když si postaví hlavu, těžko se s ním pracuje, ale pokud má vhodnou motivaci, věnuje se činnosti bez odmouvání. Velkým problémem je vliv spolužáků, které je schopen slepě poslouchat. Má strach, aby se nestal objektem jejich posměchu a tak, aby se jim zavděčil, spojuje se s nimi proti ostatním. Z tohoto důvodu také obtížně projevuje kladné emoce.

Pozornost: Vyžaduje časté střídání činností. Neustále se snaží odvádět pozornost na nejrůznější věci kolem sebe. *Verbální komunikace:* Je výřečný a někdy s tím má i problémy. Když dostane nějaký úkol, všechno se snaží komentovat. Řeč je bez poruch výslovnosti. *Interakce:* Spolupráce souvisí s jeho chováním a chováním celé třídy. Když navštěvoval první stupeň byl rád za jakýkoliv projev náklonnosti, důvěry. S tím, jak sílil vliv jeho vrstevníků, začaly tyto reakce ubývat.

Pozornost	3	soustředění se na činnost
Motorika	4	při manipulaci se psem
Verbální komunikace	3	slušnost
Chování	2	při plnění úkolů
Kladné emoce	0	při práci se psem
Interakce	1	s chlapcem na canisterapii

Do canisterapie byl zařazen ve školním roce 2004/2005. Záměrně jsme ho dali do skupinky s chlapcem, kterému se často posmíval a hrubě ho urážel. Z počátku jsem pokaždé řešila jejich vzájemné spory a pes tady působil jako prostředek ke spolupráci. Volila jsem úkoly, které byly pro oba stejně obtížné a na nich se mu snažila ukázat, jak je druhý chlapec bez problémů zvládá, když se věnuje pouze zadanému úkolu a ne posmívání se druhému. Občas se stalo, že z důvodu nemoci byl přítomen jen jeden z nich. A v tomto případě jsem se zaměřila na posilování vůle a koncentraci, důsledné dodržování mého zadání. Například dával psovi povely a chodil s ním po třídě. Zjistil, že pokud bude postupovat podle mých pokynů, pes ho poslechne, ale jakmile začne předvádět svoje chování a povely typu “no tak si sedni, dělej“, nezmůže se psem nic. Postupem času se jeho chování začalo měnit nejen ve vztahu ke canisterapii, ale i k chlapci, který docházel na terapii s ním.

Často plnili úkoly společně a on poznal, že pokud dělá to co má, všechno se dá vyřešit a splnit rychleji. Šlo o různé doplňovačky a rébusy. Snažila jsem se mu dávat i úkoly domů. Protože ve škole mají děti přístup k internetu a jsou vedeni k jeho využívání, šlo o zjišťování různých údajů, které se daly najít v knihách nebo právě na internetu. Zpočátku přicházel s výmluvami, že zapomněl. Později, pokud jsme

Pozornost	5	soustředění na činnost
Motorika	4	při manipulaci se psem
Verbální komunikace	4	slušnost
Chování	4	při plnění úkolů
Kladné emoce	4	při práci se psem
Interakce	4	s chlapcem na canisterapii

se potkali před začátkem canisterapie, vykřikoval už na chodbě, co zjistil. Ke konci školního roku to došlo tak daleko, že se chodil ptát, v kolik začínáme, aby nezmeškal.

Kazuistika II.- metální retardace

Dívka I., narozena v roce 1995

Osobní anamnéza: Nižší stupeň pomocné školy, mentální retardace, LMD – neobratnost, záchvatovitá onemocnění typu epilepsie, velmi pomalé pracovní tempo, individuální vzdělávací plán. Dívka žije v úplném rodině se 4 sourozenci, sociální úroveň rodiny je nízká.

Projevy dítěte: *Hrubá motorika:* Má problémy při vykonávání těžších lokomočních úkolů. *Jemná motorika:* Je v normálu, problémy souvisí se sníženou koncentrací a snadným odváděním pozornosti

Chování: V chování problémy nemá jen se jí úkoly musí několikrát opakovat a důsledně vyžadovat jejich dodržování. Někdy se jeví jako neposlušné dítě, ale je to způsobené její slabou schopností koncentrace, je velmi hravá. *Pozornost:* Dívka je roztržitá. Odbíhá od jednoho podnětu k druhému. Je nutné často střídat činnosti. *Verbální komunikace:* Má nízkou slovní zásobu. Patří mezi děti tišší, komunikace s ní se omezuje jen na konkrétní úkoly, které po ní chceme, jinak nemá potřebu komunikovat. *Interakce s ní* Je obtížná, na nové věci reaguje pomalu. Pokud ale jde o opakovanou činnost a ona ví, co bude následovat ráda se do činnosti zapojí a pomáhá.

Tabulka č. 3 Dívka VK - začátek canisterapie		
Pozornost	1	soustředění na činnost
Motorika	3	pomoc při přípravě polohování
Verbální komunikace	1	rozhovor
Chování	4	při plnění úkolů
Kladné emoce	4	při práci se psem
Interakce	3	s terapeutem

Do programu canisterapie byla dívka zapojena v roce 2004/2005. V tomto případě jsme zvolili polohování jednou týdně 20 minut.

Dívka ze začátku měla respekt z velkého psa. Než si zvykla na určitý rituál, který polohování předchází (nachystání dek, odložení brýlí, odložení obuvi) působila nezúčastněně.

S postupem času se s pejskem dobře seznámila, těšila se na něj, zapojovala se i do příprav k polohování a začala i lépe komunikovat.

Ke konci terapie prováděla již sama úkony předcházející polohování. Bez mého upozornění si sundala brýle, vyzula se apod.

Tabulka č. 4 Dívka VK - konec canisterapie		
Pozornost	3	soustředění na činnost
Motorika	5	pomoc při přípravě povolání
Verbální komunikace	3	rozhovor
Chování	4	při plnění úkolů
Kladné emoce	5	při práci se psem
Interakce	5	s terapeutem

Kazuistika III – agresivní vystupování

Chlapec II, narozen v roce 1992

Osobní anamnéza: LMD, poruchy učení – dyslexie, dysortografie, poruchy chování, dyslalie. Chlapec žije s 5 sourozenci, matkou a jejím přítelem. Rodina je velmi problémová. Před dvěma lety byly děti z rodiny odebrány, ale po několika měsících byly vráceny zpět do rodiny.

Projevy dítěte: *Hrubá motorika:* Bez problémů, je to sportovně nadaný chlapec. *Jemná motorika:*

Problémy související s dysortografií a dysgrafií. *Chování:* U chlapce se projevuje agresivní chování především k mladším dětem, ale pokud u něho dojde ke zkratu může se objektem jeho agresivity stát kdokoliv. *Pozornost:* Potřebuje hodně motivovat. Činnosti, které mu nedělají problémy dělá rád.

Verbální komunikace: Chlapec je komunikativní, ale vzhledem k poruchám řeči a nízké slovní zásobě je mu špatně rozumět. *Interakce:* Souvisí s jeho momentálním stavem. Jednou je ochotný a pomáhá všem, podruhé odmítá jakoukoliv spolupráci a je negativistický.

Tabulka č. 5 Chlapec KM - začátek canisterapie		
Pozornost	4	soustředění na činnost
Motorika	4	při plnění úkolů
Verbální komunikace	2	porozumění
Chování	4	při plnění úkolů
Kladné emoce	3	při práci se psem
Interakce	4	s chlapcem při canisterapii

Do canisterapie byl chlapec zařazen ve školním roce 2004/2005. Hlavním důvodem pro zařazení bylo jeho problémové chování. O to víc překvapil jeho přístup k terapii. Působil velmi spokojeně, uvolněně a vyrovnaně v průběhu celého roku. Byl rád, že se mu věnuje pozornost. Zpočátku byl trochu rozpačitý, nevěděl, jestli může psovi důvěřovat tak, jak mu bylo řečeno. Postupem času se spřátelil i s ním. Přestože mimo terapii se při konfliktech projevoval agresivně, při canisterapii vůbec nereagoval na poznámky a případné urážky druhého chlapce. Pochopil, že pokud se do konfliktu nezapojí je to pro něj lepší. Pro chlapce byla canisterapie velkým přínosem, poskytla mu pocit důležitosti. Měla na něj jednoznačně kladný vliv. Cítil se velmi spokojeně.

Tabulka č. 6 Chlapec KM - konec canisterapie		
Pozornost	4	soustředění na činnost
Motorika	4	při plnění úkolů
Verbální komunikace	3	porozumění
Chování	5	při plnění úkolů
Kladné emoce	5	při práci se psem
Interakce	5	s chlapcem při canisterapii

Kazuistika IV – po těžkém úraze mozku

Dívka II, narozena v roce 1991

Osobní anamnéza: Dívka utrpěla těžký úraz mozku, po kterém má trvalé následky. Trpí epilepsií, v důsledku snadné unavitelnosti, odchází vždy po 4. vyučovací hodině domů. Úkoly ve škole plní, chce být středem pozornosti. Ráda manipuluje s dětmi, některé se jí bojí. V určitých situacích vyžaduje pomoc učitele. Žije se svými 2 sourozenci u prarodičů, s matkou se stýká výjimečně.

Projevy dítěte: *Hrubá motorika:* V důsledku úrazu mozku má poruchy rovnováhy. *Jemná motorika:* Je v rámci možností v pořádku. *Chování:* Je u ní problémové, způsobené úrazem mozku. Často jde její chování z extrému do extrému. Chvilí je extrémně přítulná, až je to nepříjemné a v zápětí často z malicherného důvodu se změni ve velmi agresivní dívku. *Pozornost:* I zde záleží na jejím momentálním stavu. V afektu s ní není možné téměř vůbec pracovat. *Verbální komunikace:* Dívka nemá vadu výslovnosti, problémy jí dělá větná skladba. V afektu je vulgární. *Interakce:* Pokud je v klidu, ráda pomáhá, ale jen učitelům. O pomoci a spolupráci s vrstevníky se dá mluvit zřídka.

Tabulka č. 7 Dívka LB – začátek canisterapie		
Pozornost	3	soustředění se na činnost
Motorika	4	při manipulaci se psem
Verbální komunikace	3	rozhovory, vyprávění
Chování	3	při plnění úkolů
Kladné emoce	4	při práci se psem
Interakce	3	s terapeutem

Dívka byla zařazena do canisterapie ve školním roce 2003/2004 i 2004/2005. V prvním roce docházela na individuální terapii a prováděli jsme u ní polohování. Měli jsme obavy se zařazením do skupinové terapie, jelikož dívka vůbec nerespektovala naše pokyny, neustále se chtěla se psem mazlit a dělat to co ona chce. Během této terapie si na psa zvykla, pochopila, že je nutné dodržovat určitá pravidla.

Úspěchem pro nás byla změna jejího chování takového rozsahu, že mohla být v dalším roce zařazena do skupinové terapie a zvládala ji bez konfliktů. Byla ve skupině se zrakově postiženým chlapcem a s dívkou, která byla odebrána z rodiny, kvůli zanedbané péči. Dívka nejenom, že se zapojila bez problémů do skupiny, ale postupem času ráda ostatním dětem pomáhala v plnění společných úkolů. Právě vzhledem k její poruše chování má problémy najít si nějakého kamaráda a ostatní děti považuje spíše za konkurenty. Při terapii poznala, že se s ostatními dětmi dá dobře vyjít

Tabulka č. 8 Dívka LB – konec canisterapie		
Pozornost	5	soustředění se na činnost
Motorika	4	při manipulaci se psem
Verbální komunikace	3	rozhovory, vyprávění
Chování	5	při plnění úkolů
Kladné emoce	5	při práci se psem
Interakce	5	s terapeutem

Kazuistika V- snížené nadání

Dívka III, narozena v roce 1991

Osobní anamnéza: Snížené nadání, slaboduchost, nedostatečná práce schopnost, snížení pracovní tempo, poruchy pozornosti i krátkodobé paměti, neuropsychická nezralost, LMD. Rodinné prostředí velmi špatné, matka alkoholička, otec zemřel, v domácnosti matky se střídají partneři matky. Nyní žije s bratrem v dětském domově. *Projevy dítěte:* *Hrubá motorika:* Je v normálu, dívka je jen trochu pomalejší. *Jemná motorika:* Je také v normálu. *Chování:* Problematické, když dívka navštěvovala 2. třídu, často říkala, že by chtěla do dětského domova, že doma nechce být. Do dětského domova byla odebrána až po několika letech, kdy už si na volnou výchovu matky zvykla a vyhovovala jí. Proto do dětského domova už nechtěla a vytvořil se u ní mimo jiné odpor ke škole i jejím zaměstnancům. Ze vstřícné a milé dívky se stala dívka problémová a nespolupracující. *Pozornost:* Projevují se u ní poruchy pozornosti, je roztěkaná, nesoustředěná. *Verbální komunikace:* Je v normálu. *Interakce:* Spolupracuje, ale s nechtí. Pokud je napomenuta, že činnost nemusí dělat pokud nechce, okamžitě začne spolupracovat bez negativistických projevů.

Tabulka č. 9 Dívka LO – začátek canisterapie		
Pozornost	3	soustředění na činnost
Motorika	5	při manipulaci se psem
Verbální komunikace	5	vyprávění
Chování	2	při plnění úkolů
Kladné emoce	3	při práci se psem
Interakce	4	s terapeutem

Do projektu byla dívka zařazena ve školním roce 2004/2005. Byla ve skupině s chlapcem velmi hodným a ochotným ke spolupráci. Ze začátku se jí muselo několikrát opakovat co má dělat, jak to má dělat, apod. Chvillemi se zdála apatická, vůbec nereagovala, až když byla znovu napomenuta. Psa měla ráda, nejraději by jen tak ležela vedle něj a mazlila se s ním.

Chlapec, který chodil na terapii s ní byl vždy pohotový a zvědavý. Dívka ho časem začala brát jako partnera, se kterým se podílejí na práci společně. To mělo vliv na její výkonnost. Bez problémů spolupracovala, dokonce dávala najevo i své city. Začala se lépe, byla to zase ta dívka jako před pár lety. V tomto případě zapůsobila kladně nejen přítomnost psa, ale i chlapce, který ji pomohl.

Tabulka č. 10 Dívka LO – konec canisterapie		
Pozornost	4	soustředění na činnost
Motorika	5	při manipulaci se psem
Verbální komunikace	5	vyprávění
Chování	4	při plnění úkolů
Kladné emoce	5	při práci se psem
Interakce	4	s terapeutem

Vliv canisterapie na edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základní škole speciální
[Hana Uhlárová](#) diplomka

Kazuistika 1 – středně těžká mentální retardace

Chlapec P. M. Věk: 13 let

Diagnózy: střední mentální retardace, epilepsie, autismus atypický, oční vada, DMO – lehká pravostranná hemiparéza, poruchy chování

Osobní anamnéza: Psychomotorický vývoj od začátku opožděn. první slova kolem 3 let. Z psychologického vyšetření vyplývají tyto závěry. Chlapec od malička nejeví zájem o okolí, má nerovnoměrný vývoj psychických funkcí, vážne hlavně aktivní řeč. Oční kontakt navazoval pouze krátkodobě a jen s matkou. Při vyšetření v 6 letech se projevil autistické prvky – preference určitých předmětů, nižší vnímavost, stereotypie. Aktuální intelektové výkony nerovnoměrné, zapojuje se do manipulačních činností pouze krátkodobě a bez zájmu. Motorika ruky výrazně neobratná, grafický projev na úrovni dvouletého dítěte. Trvá i sklon k dalším četným stereotypním projevům – verbálním (echolalie, stále opakování stejných otázek i pohybů, např. až křečovitě svírání rukou a tlak rukama na bradu aj.). Na řadu podnětů má sklon nereagovat, jindy jsou jeho reakce prudké, impulsivní, časté užívání proximálních receptorů (očichávání předmětů a hraček, jejich zkoumání v ústech apod.). O verbální kontakt stojí, ale tento kontakt je stereotypní

Současný stav žáka Chlapec nyní absoluuje šestý rok povinné školní docházky. Je vzděláván podle Rehabilitačního vzdělávacího programu a je pro něj vypracován individuální vzdělávací plán. Ve školním prostředí je již přiměřeně adaptován. Je u něj využívána metodika strukturovaného prostředí, má vyhrazena místa pro důležité činnosti během dne – místo u stolu, samostatné pracovní místo ve třídě, prostor pro odpočinek. Má vytvořený denní program pomocí piktogramů. V edukaci se využívá metoda strukturovaného učení a vizualizace. Ve třídě je asistentka pedagoga a tím je umožněn individuální přístup. Tato opatření mu nabízí jistotu spojení mezi místy, činnostmi a chováním. Chlapec ale stále potřebuje intenzivní individuální péči a trvalý dohled. Vzhledem k primární specifické poruše sociálních dovedností a obtížím v prostorové orientaci u něj hrozí riziko akutních úrazů, objevují se častá zakopnutí, pády. Doba soustředění na úkol se pohybuje okolo 5 minut. Pokud ho nabízená činnost nezaujme, začne křičet, utíká od činnosti, pobíhá po místnosti. Motorika ruky výrazně neobratná, grafický projev na úrovni dvouletého dítěte.

Průběh canisterapie: V září 2007 chlapec nastoupil do páté třídy povinné školní docházky. Tato třída byla zařazena do canisterapeutického programu. Canisterapie probíhala pravidelně 1x týdně. Cílem canisterapie u tohoto žáka bylo rozvíjet verbální komunikaci, jemnou i hrubou motoriku a naučit jej spolupracovat s ostatními dětmi. Při prvních setkáních se psem, žák nejeví o psa zájem, dívá se z okna a otáčí se k němu zády. Až při třetím setkání pozoruje hry dětí se psem a začíná o něm mluvit. **Pes:** Ben (Labradorský Retriřr) **Pomůcky:** barevné kužely, barevné míčky, ozvučené pomůcky – míčky, činky, kovový zvoneček, látkový tunel, švédská bedna, lavičky, barevné kruhy, deka na canisterapii, polštářky, kartáče pro psa, nádobka s pamlsky pro psa, CD s relaxační hudbou

Výsledky Rozumová oblast: Na začátku canisterapie měl chlapec velký až panický strach ze psa, odmítal se účastnit aktivit se psem. Postupně si na jeho přítomnost zvykal, začal pozorovat některé činnosti, které jej zaujaly. Získává k psovi pozitivní vztah a důvěru. Prodlužuje se doba koncentrace na jednotlivé úkoly. Pes je motivačním prvkem. Pomocí psa jsme si upevňovali znalosti jmen spolužáků, učitelky, asistentky a ostatních pracovníků školy. Při canisterapii jsme upevňovali základy počítání (kolik je žáků na canisterapii, kolik je psů, kolik mají uší, nohou, kolik máme kroužků, míčků...) a chlapec byl v tomto velmi úspěšný, na konci pozorovaného období měl pevnou představu čísel 1-5. Procvičovali jsme také čtení, kdy se skupiny kartiček s písmeny měli žáci vybrat ta, která patří do jména jednotlivých psů. Rozvíjeli jsme paměť opakováním říkadel, básniček a písní ve kterých se pes vyskytoval. Sbíráním a rozmisťováním granulí jsme nacvičovali správný úchop tužky. Úchop se podařilo jen částečně zlepšit. Na konci školního roku zvládá jednoduché uvolňovací cviky napíše s pomocí číslice 1 – 5, a písmena A,I, E,U,O.Zná jednotlivé části těla psa a zároveň je i ukazuje na sobě, získává prostorovou orientaci nahoře dole, pod, nad, vedle...pomocí her a pokynů.

Oblast smyslová: Na začátku canisterapie některé barvy hádal, nedokázal rozlišit, pojmenovat a přiřadit ke stejné barvě. Diferenciaci jsme procvičovali na barvách kroužků, míčků, činek, kuželů, granulí a

barevných součástech překážkové dráhy. Na konci školního roku základní barvy dokázal pojmenovat a správně přiřadit. Také tvary pomůcek dokázal rozlišit. V přítomnosti psa měl za úkol rozřadit geometrické tvary a určit jejich velikost – větší, menší. Na konci školního roku tento úkol bez problémů zvládl. Pomocí her jsme procvičovali bez využití zraku sluchovou orientaci. Pes si hrál s ozvučeným předmětem a chlapec měl určit, odkud zvuk přichází. Na začátku nebyl ochoten nechat si zavázat oči, ale v druhé polovině školního roku se již aktivně účastnil, poznal směr zvuku, dokázal psa najít a poznat, který to je podle srsti, velikosti, obojku, šátku na krku psa. Pro rozvoj vnímání jsme zařadili různá rytmická cvičení, říkanky, chůze do rytmu se psem. Pro rozvoj multisenzorického vnímání měl pro chlapce velký přínos přímý kontakt se psem – hlazení, česání, krmení, polohování. Tyto aktivity chlapec postupně začal přijímat až v druhé polovině školního roku.

Oblast komunikace: Chlapec na začátku canisterapie nebyl ochoten komunikovat s psovodem, se psem ani ostatními účastníky canisterapeutické jednotky. Na vybízení k zapojení buď nereagoval vůbec nebo pouze nonverbálně pohybem hlavy nebo těla. Měl odmítavý postoj k dění ve skupině a snažil se jí co nejvíce vzdálit. Žák má poruchu autistického spektra a není u něj dostatečně vyvinuto chápání významu komunikace. V celé edukaci je třeba volit konkrétnější formy poznatků. Po přizpůsobení chlapce asi po třech měsících bylo možné velmi dobře využít vizualizace. Komunikace se začala rozvíjet, až chlapec měl pocit bezpečí a cítil se spokojeně. I v canisterapii jsem se snažila úkoly co nejvíce strukturalizovat, rozdělit na dílčí a postupně přidávat další. Chlapec má malou schopnost improvizace, hry a tak se musí jednotlivé úkony naučit, tak jak jdou po sobě, úkoly musí mít určitý řád, konkrétní podobu a význam. V průběhu canisterapie začal navazovat a rozvíjet kontakty s účastníky canisterapie. Reagoval na pokyny a dával pokyny psovi. Tím se rozšiřovala slovní zásoba. Pes se stal motivací ke komunikaci. Často se na něj ptá, jak se má, kdy přijde apod. Nadále však v komunikaci převládá echolálie, stereotypní dotazy nebo odpovědi, nesprávné používání zájmen. Vhodnou aktivitou se ukázalo napodobování - pes si lehne, sedne, běží, psa češeme, připínáme obojek, dáváme mu odměnu atd.

Oblast motoriky: Trpí lehkou pravostrannou hemiparézou, má omezenou hybnost pravé horní končetiny v celém rozsahu pohybu, pohyb pravé nohy je také mírně omezen spasticitou svalů. Po akceptování canisterapie se u chlapce podařilo dosáhnout určitých dovedností – hod míčkem, připínání obojku a vodítka, běh na určenou vzdálenost, překonávání překážek chůze se psem na vycházce. Zlepšila se svalová koordinace prováděním po sobě jdoucích úkolů. Chlapci byl ponechán prostor na spontánní reakce a nenásilně jsem mu nabízela vhodné situace pro polohování. Akceptoval polohu na boku, kdy se celou přední stranou těla dotýkal psa a na konci canisterapie takhle vydržel ležet po celou dobu relaxace. Byl na něm patrný pocit uvolnění, spokojenosti a příjem energie od pejska, prohrátí těla a částečné uvolnění křečovitých pohybů.

Oblast emoční: Po počátečním odmítání a nedůvěře chlapec pozvolna navazoval kontakt se psem. V listopadu k němu spontánně přistoupil a pohladil ho. Naučil se akceptovat nejen jeho přítomnost ale i přiměřeně reagovat na jeho přiblížení. Všechny aktivity kontaktu žáků se psem nejdříve pozoroval a pak se osmělil je provádět. V druhém pololetí jsme pozorovali, že přímý kontakt se psem mu přináší emočně libé prožitky a pozitivní naladění. Podle jeho momentální nálady jsme mu nechávali prostor pro individuální kontakt a nenutili jsme jej do všech aktivit. Po ukončení úkolu chlapec psa pochválil a odměnil. Změna vztahu byla vidět i způsobu odměňování. Zpočátku chlapec psa pohladil, ale granuli mu hodil na podlahu. Na konci canisterapie zvládl odšroubovat víčko, vytáhnout ze sklenice granuli a dát ji psovi z otevřené dlaně. Po splnění úkolu měl pocit úspěchu a také se z něj radoval. Naučil se vnímat zpětnou reakci psa na své chování.

Závěr : Počáteční odmítavé postoje úplně zmizely, zmírnily se autistické projevy, zejména v kontaktu se psem. Pes u něj probouzí aktivitu, pocit bezpečí a motivaci k činnostem. Chlapec je veselejší, lépe komunikuje a spolupracuje při dalších výukových činnostech. Postupně se stabilizuje v činnostech, které zná a pomalu je možné začleňovat i nové prvky. Zlepšila se motorika. Canisterapie má prokazatelný vliv na zlepšení fyzického i psychického stavu dítěte.

Kasuistika 1 –poruchy chování a emoci

Chlapec, 15 let

Diagnóza: Poruchy chování a emoci, Nerovnoměrný vývoj osobnosti

Anamnéza a záměr - Chlapec z rozvedeného manželství, od 12 let v ústavní výchově s podprůměrnou mentální kapacitou. Bylo u něj diagnostikováno organické poškození CNS typu LMD, poruchy chování rozvinuty na podkladě genetickém, rodinné dysfunkce, výchovné insuficience a citové deprivace. Negativní zkušenosti z rodiny přispěly k uzavřenosti a obranným reakcím vůči okolnímu světu. Vůči vrstevníkům i dospělým byl vzdorovitý, aktivně negativistický. V rámci terapie se terapeut snažil nedirektivním způsobem o podporu kontaktu s dospělými a prostřednictvím psa i s vrstevníky. Velmi reálně se jevila také možnost rozšíření zájmové oblasti chlapce. Setkání probíhala jednou týdně po dobu jedné hodiny.

Průběh terapie - V kontaktu se psem (fena boxera Any) chlapec nebyl příliš šikovný, avšak byla patrná snaha o to, aby dokázal splnit požadované úkoly. Postupně jsme se dostávali ke správné povelové technice, chlapec si přicházel na to, jak se psem jednat, rozšiřovala se i komunikace se mnou. Velký posun nastal zejména ve chvíli, kdy bezdůvodně (neuposlechla jeho nedokonalého povelu) fenu uhodil vodítkem a tím narušil jejich vzájemný vztah. Velmi jej překvapilo, že najednou nic nezmuže omluvou za své jednání (přenesený stereotyp z ústavní komunikace: neadekvátní chování _ omluva _ pokračování v komunikaci) a bude muset znovu pracovat na získání důvěry feny. Tato epizoda na chlapce silně zapůsobila, fena mu svou odtažitou reakcí a následným chvilkovým odmítáním kontaktu naprosto přirozeným způsobem dala možnost zreflektovat vlastní nepřiměřené jednání a jeho následky. Od této chvíle ustaly jeho byt' ne ve zlém míněné nadávky jak vůči fence, tak i vůči mně. Chlapci prokazatelně výcvik psa umocněný tím, že se jednalo o psa záchranářského (velmi silně s námi prožíval přípravu na závody, živě se zajímal o výsledky, obdivoval získané poháry), zvyšoval sebevědomí, a jsem přesvědčena, že tímto stoupala i jeho prestiž v kolektivu stanice. Mnohem lépe dokázal řešit běžné konflikty mezi vrstevníky, výrazně ubylo jeho agresivních a impulsivních reakcí na negativní podněty. Při výcviku psa měl možnost pochopit význam pochvaly a ocenění psa při úspěchu. Tyto pozitivní vzorce byl posléze schopen přenést i do mezilidské komunikace.

Zhodnocení - S chlapcem se nám podařilo vybudovat vztah na vzájemné důvěře. Práce s fenkou, kdy si musel tvrdě vybojovat její poslušnost, pochopit techniku povelů, chlapci velmi zvyšovala sebevědomí. V terapii byl zařazen po dobu 6 měsíců a tato dlouhodobá spolupráce mu pomohla v mnohem samostatnějším jednání se psem, dobře začal chápat význam pochvaly, v jednání se psem se neostýchal pochvalu použít. Dobře také přijímal pochvalu od terapeuta, postupem času čím dál více dbal jeho rad. Pochopil, že instrukce nemají sloužit jen k získání autority a dodržování striktních pravidel tak, jak to často vnímají děti s ústavní výchovou, ale že jejich následování mu pomáhá nacházet si cestu ke psu a ke komunikaci s ním. Chlapec se také velmi autenticky vžil do role psovoda, takže lze předpokládat, že se při našich setkáváních podařilo pootevřit mu dvířka kynologie v tom smyslu, že v budoucnu by se mohl sám stát majitelem psa a „pejskařina“ by se mohla stát jeho koníčkem.

4.2.2. Kasuistika 2

Děvče, 14 let

Diagnóza: Porucha chování ve vztahu k rodině, obezita

Intelekt v normě

Anamnéza a záměr- U této dívky byla problémem nedůsledná výchova, výchovné závady, vztahové obtíže s otcem a sestrou. Náhradní forma uspokojování psychických potřeb probíhala formou jídla s následnou obezitou. Doma dělala naschvály, zklidňovala se jídlem, docházelo k afektivním záchvatům. Byla nevyrovnaná, tvrdohlavá, neústupná, uzavřená. Neměla kamarády, byla pořád doma, měla komplexy. Neuměla se chovat v kolektivu. Lenož - každou práci či zábavu hodnotila podle toho, kolik na ni potřebuje energie a co za to bude mít. V zátěžových situacích reagovala neuroticky. Projevovala se neochotou k častější verbální komunikaci, volní vlastnosti byly oslabené. Zájem o těsnější vztahy s vrstevníky byl tlumen jak nesouladem zájmů, tak obavou z odmítnutí pro nadváhu. Cílem bylo vytváření vlastního sebepojetí, podpora sebevědomí. Setkání probíhala jednou týdně po dobu jedné hodiny.

Průběh terapie - Při prvních setkáních byla dívka poněkud zaražená a nemluvná, postupně se však začala otevírat, k rozhovoru bylo ovšem třeba ji vybízet. Spontánně začala hovořit až na téma jakou rasu psa by si vybrala a proč. Tato otázka ji zajímala, kladla spoustu dotazů a pozorně naslouchala terapeutovým odpovědím a názorům. S boxerskou Any navázala velmi přirozený kontakt, i když zpočátku byla také zdrženlivá, bylo třeba ji pobízet k intenzivnějšímu kontaktu. Na Vánoce odjížděla domů s tím, že se jí po našich psech (seznámila se i s grifonkem Cillou a tehdejšími štěňaty boxerů) bude moc stýskat. Zmínila se také, že když telefonuje s babičkou, ta se nikdy neopomene zeptat, jak se psi mají, znamená to tedy, že o nich doma hovořila. Postupem času dívka nesměle vyžadovala, abychom se se psy prošli po parku, dbala přitom na to, abychom procházeli kolem chlapeckých stanic a ona přitom vedla boxerku na vodítku. Jejím cílem bylo upoutání pozornosti prostřednictvím psa, čehož také vždy docílila. Velká boxerka se vždy stávala středem zájmu při náhodných setkáních s dětmi. Společně s fenou se nebránila pohybovým aktivitám, přijímala je naprosto přirozeně. Ve vztahu k feně projevovala také přirozenou aktivitu a iniciativu, jednala velmi spontánně, při setkáních bylo patrné celkové uvolnění.

Zhodnocení - Ačkoli své pocity dívka otevřeně příliš nevyjadřovala, bylo patrné, že kontakt se psem ji uspokojoval a na každé setkání se moc těšila. Vyhledávala tělesný kontakt, postupně sama zahajovala se psem společné hry. Když jsme potkali děti z léčebny, dbala, aby to byla právě ona, kdo má boxerku na vodítku, okamžitě se tak stávala přirozeným středem zájmu. Tato pozornost jí zvyšovala prestiž a tím i sebevědomí. Ona sama by si přála mít zlatého retrívra, ačkoli rodiče tomu nebyli asi příliš nakloněni. Myslím, že právě pro ni by vlastnictví psa (výběr plemene je z její strany také vhodný) bylo jednoznačným přínosem, umožnilo by jí snáze navazovat kontakty a zařadit se do určitého společenství a vymanit ji ze sociální izolace. Pes by také uspokojil její citové potřeby, které nahrazuje jídlem.

4.2.3. Kasuistika 3

Chlapec, 12 let

Diagnóza: Poruchy chování u lehce retardovaného, chronicky deprivovaného chlapce s výraznou formou poškození CNS

Anamnéza a záměr - Chlapec od batolecího věku odmítán rodinou, s ústavní výchovou. V dětském domově u něj docházelo k výbuchům hrubé agresivity slovní i brachiální, nadměrnému negativismu, jeho projevy byly nepředvídatelné, na nepatrný podnět ohrožoval ostatní děti. Ve skupině dětí byl žárlivý, nesnášenlivý. Nápadná byla vysoká psychická unavitelnost až apatie, byl pomalý a těžkopádný v myšlení, bolestivý. Trpěl noční enuresou s nepravidelnou frekvencí. Osvědčil se klidný přístup s jednoduchým trpělivým vysvětlením situace, jasné instrukce, pak reagoval vstřícně a důvěřivě, dobře spolupracoval. Vyhovoval mu pravidelný, předvídatelný režim bez náhlých, neočekávaných změn a výkyvů.

Záměrem při práci s chlapcem byla především relaxace, citová saturace, citové uvolnění, probuzení kladných emocí. Pro práci s tříčlennou skupinkou, ve které byl chlapec při canisterapii zařazen jsem zvolila fenu grifonka. Setkání probíhalo jednou týdně po dobu 30 minut.

Průběh terapie - Chlapec byl ve skupince hochů tím, kdo přirozeně projevoval vůči psům nejvíce ohleduplnosti. Aby neublížil fence, byl ochoten ji komukoli z hochů přenechat a držel se v průběhu setkání spíše v pozadí. Terapeut musel po celou dobu dbát na to, abych jej nepozorovaně pobízela ke kontaktu s fenkou, k jejímu vedení na vodítku či pomazlení s ní. Tyto výzvy pak přijímal ochotně a rád, a hned se iniciativně do hry s fenkou zapojoval. Byl nejspokojenější, když jsem pro něj vytvořila atmosféru klidu, kdy si mohl vychutnat nerušený těsný kontakt s fenkou, velmi jej uspokojovalo mazlení a dotýkání se psího těla. V těchto momentech byl velice uvolněný a klidný. Při setkáních u chlapce nebyly pozorovány problémy se soustředěním, dění okolo fenky jej přirozeně zajímalo, bylo třeba jej však v tomto směru povzbuzovat, protože měl tendenci držet se spíše v pozadí. Co se týče spolupráce, s tou u chlapce nebyl problém ani ve vztahu s terapeutem, ani s ostatními hochy. Jediné momenty, kdy se chlapec ohradil, byly ty, kdy některý z hochů nezacházel s Cillou ohleduplně, v těchto případech byl chlapec ihned připraven se jí zastat a hochy korigovat – nikoli však hrubým způsobem.

Zhodnocení - V souvislosti s ústavní výchovou byl u chlapce zřetelný nedostatek blízkého tělesného kontaktu. Nemožnost takových kontaktů pak řešil agresí jak vůči sobě, tak vůči personálu. Setkání s malým pejskem, který přirozeně vzbuzuje ochranné pocity, pak dalo chlapci možnost objevit v sobě kladné emoce a zejména mu poskytlo šanci tyto emoce projevit navenek, aniž by jej za tyto projevy někdo soudil. Několik setkání s fenou boxera chlapce sice také do určité míry uspokojovalo, respekt z velkého psa mu však nedovolil si společné chvíle patřičně vychutnat, stále byla patrná určitá tenze. Myslím, že malá známá fenečka, která vyžadovala spíše jeho ochranu, mu vyhovovala mnohem více.

4.2.4. Kasuistika 4 Děvče, 14 let.

Diagnóza: Chronická motorická a vokální tiková porucha – tourettův syndrom, Nepříznivý vývoj osobnosti, Smíšená porucha chování a emocí, ADHD Podprůměrný až subnormní intelekt

Anamnéza a záměr - Děvče z rozvedené rodiny, otec abusus alkoholu, fyzicky napadal matku i pacientku. Rozvedeni od 3 let věku dítěte. Následně měla matka dva partnerské vztahy – oba druhové matky dívku tělesně trestali. Výrazně disharmonické prostředí, insuficientní výchovně, emočně i sociálně. V průběhu četných psychiatrických hospitalizací matka neprojevovala zájem, odmítá ji, dívka sama prožívá pocity odvržení rodinou, nyní je v péči matčiny matky. Popisovány jsou motorické a vokální projevy včetně koprolálií, padání na záda, dupání, bití se do hlavy, bouchání do předmětů až je rozbije či do zdi, náznaky kopání nebo výpady horních končetin (i vůči lidem), poté se omlouvá. Hlasité výkřiky, slovní vsuvky, palpebrální tiky. Anamnesticky popisovány i poruchy chování, je-li nucena k nějaké činnosti, hodí hrníčkem. Tendence k afektivním rozladám až raptům, masivní emoční labilita, úzkostnost, nutkavé obavy. Opakované změny stavu během jednoho dne. Pro rušení okolí není prakticky schopna školní docházky.

Původním záměrem bylo zařazení dívky do programu léčebně-pedagogického ježdění, který v léčebně probíhal. Zkušebně proběhla jedna návštěva, tikové projevy byly však natolik výrazné, že i jinak velmi klidní a vyrovnaní koně, kteří jsou na nezvyklé projevy zvyklí, se začali projevovat nervózně a tak by nemohla být zaručena bezpečnost. Dívka tento svůj další neúspěch velmi těžce nesla, její pocit opětovného selhání byl umocněn tím, že zvířata má velmi ráda a udávala, že na koni dříve jezdila. Proto jbylo ošetřující lékařce a psychologovi navrženo, že bude uskutečněn pokus o zapojení dívky do canisterapie, při které by mohla pocítit potřebný úspěch.

Průběh terapie – na zařazení do programu canisterapie reagovala dívka velmi kladně a moc se těšila na kontakt s fenami, které již od vidění znala. Vzhledem k jejím specifickým projevům byla pro terapeutické využití zvolena mladá fenu boxera Charley, která se jeví velmi vyrovnaně a dobře zvládá i některé nezvyklé projevy ze strany pacientů.

Dívka se již při prvním kontaktu na boxerku nadšeně vrhala, její projevy se musely poněkud mírnit. Čím silnější emoce totiž dívku přepadaly, tím početnější a výraznější byly její tiky. Proto jsme vypracovaly klidnější uvítací rituál, kdy se dívka na fenu při setkání nevrhala, ale pokud možno klidným hlasem ji pochválila a podala jí pamlskek. Problematické bylo také vedení feny na vodítko – tikové projevy byly u dívky tak výrazné, že padala na zem, vykopávala nohy směrem k feně, škubala jí vodítkem. Proto jsem vodítko co nejvíce prodloužila a dívka si vždy sama řekla, zda se cítí na to jej převzít, či zda má fenu raději vést já terapeut. Dívka se projevovala vůči feně velmi ohleduplně a byla si vědoma toho, že jí působí bolest či úlek. Fena však tyto projevy ze strany dívky akceptovala a nenechávala se jimi příliš vyvést z míry. Při každém dalším setkání k dívce stejně nadšeně běžela, aby si mohla vychutnat společný uvítací rituál.

Zajímavým poznatkem bylo také to, že jakmile musí dívka vyvinout nějakou náročnější fyzickou aktivitu, tiky ustupují. Proto jsem co nejčastěji zařazovala společnou hru s míčkem na provázku, kdy pes drží v tlamě míček a člověk se s ním přetahuje, držíc šňůrku. Tím, že boxer dokáže vyvinout při této hře značnou sílu, bylo dosaženo intenzivního celotělového zapojení dívky. Efekt této činnosti byl dvojitý – nadšení do společné hry je ze strany boxera velmi nakažlivé, takže je emočně velmi posilující, druhým pozitivem bylo takřka úplné vymizení tiků v průběhu přetahování.

Zhodnocení – Důsledkem tak výrazných projevů Tourettova syndromu, kterým dívka trpí, jsou negativní reakce okolí a velmi omezené možnosti zapojení do kolektivu vrstevníků. Tyto obtíže jsou navíc umocněny adolescentním obdobím, kdy se tvoří sebepojetí a sebeakceptace. Dívka nemá možnost v běžném prostředí zažít chápající a pozitivní kontakt, což jen prohlubuje její frustraci. Významným prvkem canisterapie bylo v tomto případě bezvýhradné přijetí, kterého se jí ze strany feny dostalo, bez hodnotících prvků či náznaků odtazivosti. Vzájemná interakce při hrách, kdy nebyla zvnějšku nucena k sebekontrolě, také dívce dávala možnost emočního uvolnění a vyjádření prosté lidské radosti a šťastného prožitku. Neobjevoval se tlak na dosažení konkrétních cílů, dokončení daných úkolů a nutnost uspět. A právě tyto skutečnosti samy osobě byly dívkou vnímány jako úspěch. To bylo důležité také v tom kontextu, že prakticky nemohla být zařazena do jiného terapeutického programu, který vyžadoval manuální činnost (ergoterapie, arteterapie), v důsledku tiků si totiž dokázala zničit jakýkoli vlastnoruční výrobek a tím se prohlubovalo vědomí vlastní neúspěšnosti a nedostačivosti.